

ΜΑΣΚΕΣ

χειρονομία

Μάιρα Στέφου
Φεβρουάριος 2015

«Τα πιο σημαντικά πράγματα δεν τα βλέπεις με τα μάτια»

Μικρός Πρίγκιπας
Antoine de Saint-Exupéry

Δεν είναι ακριβώς ότι συνομιλούν. Ούτε ότι τα πάνε και τόσο καλά μεταξύ τους. Η συγκατοίκησή τους θα μπορούσε να είναι προβληματική. Εκτός κι αν ο θεατής διαβάσει τα κείμενα των έργων ως συμπληρωματικά επειδή διέπονται ακριβώς απ' αυτή την αντίθεση.

Αλλά, ως προς τι συμπληρωματικά; Θα μπορούσαμε άραγε να δούμε τις μάσκες ως την σχετικά αδιαμεσολάβητη έκφραση του ασυνειδήτου και τις ζωγραφιές ως την κατ' αρχήν αδιαμεσολάβητη έκφραση του συνειδητού; Λέω σχετικά, γιατί και στις δύο περιπτώσεις εμπεριέχονται στοιχεία από το ένα στο άλλο. Το ασυνείδητο ως εικαστική έκφραση παύει να είναι το άγριο και τρελό μέρος του ανθρώπου. Γίνεται πρίμιτιφ ή σοβάζ, art brut. Αλλά, πάντως τέχνη. Όπως έλεγε ο Μπαρτ για την φωτογραφία την οποία χαρακτήριζε "εικόνα τρελή εμποτισμένη με πραγματικότητα" παύει να είναι τρελή απ' την στιγμή που γίνεται τέχνη.

Μα δεν υπάρχει τρελή τέχνη θ' αναρωτηθεί κανείς; Η τέχνη των ψυχιατρείου τι είναι; Ναι αλλά, το ουσιαστικό στην φράση είναι η Τέχνη. Είναι κατ' αρχήν έκφραση. Και ως εκ τούτου εμπίπτει στο συμβολικό πεδίο του Λόγου. Μ' αυτήν την έννοια, η τρέλα διαμεσολαβείται – οριοθετείται σε εικαστική ή άλλη – δημιουργία. Διατηρεί όμως, το ατίθασο, το άρρητο της καταγωγής της, το primitif, αυτό που έκανε τον Πικάσο να χαζεύει τις μάσκες της φυλής Φανγκ της Γκαμπόν στο Μουσείο του Τροκαντερό και να εμπνέεται για να παρουσιάσει λίγα χρόνια αργότερα (1907) τις "Δεσποινίδες της Αβινιόν" σηματοδοτώντας έτσι την έναρξη του Μοντερνισμού.

Η διαφορά είναι τούτη: Όσο κι αν η δυτική τέχνη επικαλείται το ασυνείδητο ως δημιουργική πηγή (αυτόματη γραφή, σουρεαλισμός, νταντά, σοβάζ, φωβισμός, αξιονίστ, κ.λπ.) έχοντας «χάσει» την σχέση με την καταγωγή της μέσω της κάθετης ανάπτυξης της ιστορικότητάς της αγωνιά σε σχέση με την τέχνη των χωρών εκείνων όπου η εξέλιξή τους αναπτύχθηκε σε οριζόντιο άξονα (Κ.Α.Στρως) και δεν έχασαν την επαφή με την καταγωγή τους: ίδιοι θεοί, δαίμονες, δυνάμεις. Αγωνιά για την απόδοση του αυθεντικού, του προσωπικού, του ύφους σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες χώρες, όπου η εικαστική δυνατότητα έκφρασης του ψυχισμού είναι σύμφυτη του κοινωνικού ιστού και της καθημερινής τελετουργίας.

Το Ταξίδι και η Μάσκα: σημειολογικές επισημάνσεις

Η συλλογή αποτελείται από 1000 περίπου μάσκες διαφόρων υλικών και διαστάσεων και ανάλογο αριθμό συνοδευτικών αντικειμένων, μουσικών οργάνων, ενδυμάτων, κοσμημάτων, υφασμάτων, τελετουργικών αντικειμένων και 300σίων περίπου μαριονεττών αναλόγου ενδιαφέροντος.

Είναι το αποτέλεσμα μιας επίπονης και επίμονης και συστηματικής αναζήτησης δεκαετιών, σ' όλες τις χώρες του κόσμου συχνά σε αντίξοες συνθήκες και ακόμα περισσότερο δυσκολότερες πολιτισμικές προσεγγίσεις για την απόκτηση των масκών αυτών, αλλά και για τη μεταφορά τους.

Ορισμένες εξ αυτών είναι εξαιρετικά σπάνιες, προερχόμενες από φυλές υπό εξαφάνιση ή ήδη πολιτισμικά χωρίς παρουσία στο χάρτη.

Οι μάσκες αυτές θα μπορούσαν σε γενικές γραμμές να διαχωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες ως προς τον προσανατολισμό τους. Είναι αφ' ενός αυτές με θεατρική σκοπιμότητα, όπως οι noh, οι μάσκες των ινδικών επών, της Κορέας ή του Βιετνάμ κάτι αντίστοιχο προς τα ελληνικά προσωπεία ή τις μάσκες της Commedia de l' Arte, και αφ' ετέρου οι μάσκες οι οποίες έχουν ένα τελετουργικό χαρακτήρα με σκοπό την πρόσκληση ή την εκδίωξη μεταφυσικών δυνάμεων, ενδιάμεσων πνευμάτων, θεοτήτων... Βέβαια, καταλαβαίνουμε πόσο σχημα-

τικός είναι αυτός ο διαχωρισμός αφού και οι μάσκες του θεάτρου, το ίδιο το θέατρο, η τραγωδία και το δράμα, είναι συχνά μια αναπαράσταση των χθόνιων και ουράνιων καταστάσεων.

Αυτό φαίνεται σαφέστερα στις θρησκευτικές μάσκες της Μογγολίας ή της Παραγουάης. Η απαγόρευση του προσωπείου, είτε θείου είτε ανθρώπινου, στο Ισλάμ, συνάδει με αυτό που λέμε, δηλαδή την αδιαχώριστη γραμμή μεταξύ του προσώπου του Θεού και τη θρησκευτική αναπαράσταση των δρώντων από το πρόσωπο του ανθρώπου. Ας θυμηθούμε εδώ τη σύνοδο του 787 μΧ.

Οι μάσκες των οποίων ο χαρακτήρας είναι προσανατολισμένος στην τελετουργία, ας το αποκαλέσουμε προς το Ιερό, όπως είπαμε, έχουν ως σκοπό την πρόσκληση ή την εκδίωξη μεταφυσικών δυνάμεων για την ευόδωση των μεγάλων συμβολικών στιγμών που αφορούν τη ζωή της κοινότητας –επέτειος θείκη, τελετές μύησης, τελετές κυνηγιού, περιτομής και άλλων δοκιμασιών ή την ευόδωση προσωπικών δυσκολιών και ιδιαίτερων στιγμών, όπου η μάσκα έχει το ρόλο της ευχής ή του ξορκιού, για τον τοκετό, τη θεραπεία ψυχολογική ή οργανική, το τραύμα, τη συνοδεία στο θάνατο. Φοριούνται δε από τον σαμάνο ή τον μάγο ή επίλεκτα μέλη της ομάδας, κληρονομούνται από γενιά σε γενιά και αποτελούν τον πολιτισμικό πλούτο της κοινότητας.

Να τονίσουμε στο σημείο αυτό, ότι με τη λέξη μάσκα ιδιαίτερα στις κοινότητες του Ειρηνικού και της Αφρικής εννοούν την πλήρη αμφίεση του ατόμου και όχι μόνο του προσώπου. Επίσης η μάσκα μπορεί να μην φοριέται αλλά να φέρεται ή να είναι τοποθετημένη σ' ένα σημείο της κοινότητας. Κάποιες εξ αυτών καταστρέφονται αμέσως μετά την τελετή ή είναι φτιαγμένες από υλικά που αποσυντίθεται σταδιακά, χόρτα, χρώματα, κ.λπ. αφού έτσι διατηρούν ή εξαντλούν τη δύναμή τους και αφού μόνον οι θεοί είναι αθάνατοι αν και αυτοί όχι πάντα, όπως στη Ν. Γουινέα.

Η μάσκα ως πολιτισμική καταβολή της ανθρωπότητας είτε μέσω μιας προ-θρησκευτικής εκδοχής (ανιμισμός, μαγεία,...) είτε στο πλαίσιο μιας οργανωμένης θρησκευτικής έκφρασης (ινδουισμός, βουντού...) υπηρετεί την επιθυμία του ανθρώπου να επιβληθεί στις δυνάμεις της φύσης, δηλαδή, με λακανικούς όρους την επικράτηση του συμβολικού άξονα επί του πραγματικού, αλλά με εξω-φυσικά προλογικά μέσα που συναντούν το πραγματικό συμβολικά. Όπως και σήμερα συμβαίνει εξ άλλου στον δυτικό άνθρωπο όταν κάνει λιτανείες ή προσεύχεται, με σκοπό τη συνοχή, διατήρηση και ασφάλεια της κοινότητας. Πρόκειται, αφ' ενός για ένα αρχαίο μηχανισμό ταύτισης με τις δυνάμεις της επιθυμίας ή του φόβου και την προσωποποίησή τους για να περάσουν στη διάσταση της ορατής πραγματικότητας και αφετέρου για την ανάπτυξη μιας ριζοσπαστικής προσέγγισης της Ετερότητας που προκύπτει από τους αρχαίους ψυχολογικούς μηχανισμούς της ενδοβολής και της ενσωμάτωσης του θείου, δηλαδή του ενθουσιασμού που μέσω της ταύτισης αποδίδουν την ταυτότητα του Θεού αλλά και του μάγου. Μιας μανικής συνάντησης, λοιπόν, με το θείο, το Έτερον, τον Μεγάλο Άλλο όπου ο θεός ενσαρκώνεται σε λόγο σαμάνου ή μάγου ως λόγος σημασίας και εξ αυτού ερμηνείας άρα ανατροπής της μέχρι εκείνης της στιγμής υπάρχουσας σημασίας των πραγμάτων. Η πραγματικότητα, το συμβολικό πεδίο επαναπροσδιορίζεται ως νόημα αφού το σύστημα αναφοράς μέσω της μαγικής παρουσίας, ουσιαστικά μέσω του λόγου του Άλλου, ερμηνεύει και σηματοδοτεί τη νέα θέαση του κόσμου. Πρόκειται για μια συνάντηση με το πράγμα με όρους συμβολικούς.

Είναι αξιοσημείωτο να παρατηρήσουμε ότι η κατάσταση *trans* στην οποία εισέρχεται ο μάγος δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τα δυτικά κριτήρια της ψυχολογίας ή της ψυχοπαθολογίας. Ακόμα κι αν ερμηνεύσουμε την κατάσταση του πλήθους ως φαινόμενο μαζικής υστερίας, όπως συχνά συμβαίνει στους πιστούς ανεξαρτήτως θρησκευματος, το πέρασμα-*trans* του μάγου από το συμβολικό στο πραγματικό –με την λακανική σημασία– αλλά φορτισμένο με τα συμβολικά στοιχεία που θα υπαγορεύσουν τη νέα θέαση του συμβολικού, μ' άλλα λόγια το πέρασμα από τη 'φυσιολογική' κατάσταση σε μία 'μη-φυσιολογική' κατά τη διάρκεια της οποίας όμως θα σηματοδοτήσει την 'φυσιολογική' που θ' ακολουθήσει και η επάνοδος εν συνεχεία στην εν αναμονή 'φυσιολογική' με τους όρους που υπαγορεύτηκαν κατά την διάρκεια του πέρασματος δεν αντιστοιχούν σε ταξινομήσεις και κριτήρια της δυτικής ιατρικής.

Όπως και να' ναι όμως, είναι κατ' αυτόν τον τρόπο που οι μάσκες γίνονται συνοδευτικές ή αποτρεπτικές διαδικασίες στην πορεία του ανθρώπου από τη γέννηση στο θάνατο, στην προσδοκία του ανθρώπου για ευτυχία. Καθίστανται, έτσι, πανανθρώπινα σύμβολα ή μάλλον αναδεικνύουν την αρχαία προσπάθεια του ανθρώπου να εξημερώσει ή να συμμαχήσει με την φύση, να υπάρξει συνοχή, ασφάλεια και αρμονία στην ομάδα και ταυτόχρονα να εκφράσει τη βαθύτερη επιθυμία για προσωπική ευτυχία.

Από τη μάσκα του αστυνομικού μέχρι την κουκούλα του διαδηλωτή, κι από τα προσωπεία της Ανατολής μέχρι τα τοτέμ της Αφρικής, ό,τι καλύπτει το πρόσωπο δεν είναι απλώς ένα αντικείμενο. Είναι ένα σύμβολο ανοιχτό σε ερμηνείες. Η μάσκα που φοράς σε καλύπτει κατ' επίφαση. Στην πραγματικότητά σε αποκαλύπτει σε όλες τις λεπτομέρειές σου.

Οι ρόλοι της μάσκας

Η μάσκα κρύβει

Οι βασικές εκφράσεις του ασυνείδητου, δηλαδή τα μάτια, το στόμα, τα μάγουλα και όλα τα στοιχεία του προσώπου, το καθένα μόνο του αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, είναι αυτές που πρωτίστως αποκαλύπτουν τα κίνητρα και τα συναισθήματα.

Όταν όμως κάποιος φορά μάσκα, το πρόσωπό του είναι κρυμμένο. Ενώ η έκφραση της μάσκας του είναι σταθερή και αμετάβλητη.

Η μάσκα παραπλανά

Η μάσκα δημιουργεί μια νέα ταυτότητα σε αυτόν που την φοράει. Ο «θεατής» του αδυνατώντας να εξακριβώσει την ανθρώπινη ταυτότητα, αποπροσανατολίζεται και τείνει να «υιοθετεί» την προκαθορισμένη, από τα χαρακτηριστικά της μάσκας, συναισθηματική φόρτιση.

Αν η μάσκα έχει χαρακτηριστικά αλλόκοτα, «αφύσικα» ή εκφοβιστικά, η επιρροή στον θεατή είναι περισσότερο έντονη.

Η μάσκα απελευθερώνει

Αν ο άνθρωπος ήταν αόρατος, θα ήταν πολύ πιο τολμηρός. Όταν κάποιος φορά μάσκα, απελευθερώνεται από τα δεσμά της ταυτότητάς του.

Η απελευθέρωση μπορεί να αφορά από το ονειρικό και το ερωτικό μέχρι το εγκληματικό και το απάνθρωπο.

Η μάσκα εξουσιάζει

Για τις φυλές της Αφρικής, μάσκα σημαίνει «παγίδα πνευμάτων». Η μάσκα είναι αυτή που αντιπροσωπεύει τα πνεύματα, όχι αυτός που τη φοράει.

Η μάσκα είναι αθάνατη, αυτός που τη φοράει είναι θνητός.

Η μάσκα αντιφάσκει

Εμπλέκεται με το απόλυτα σοβαρό και τρομακτικό, που είναι ο θάνατος, αλλά και το απόλυτα αστείο, την απόλυτη εκτροπή από το κανονικό, το προβλέψιμο, το κοινωνικά αποδεκτό.

Προκαλεί δέος, γέλιο, περισυλλογή, θαυμασμό και τρόμο.

Η μάσκα είναι πανανθρώπινη

Στα βάθη των αιώνων, στις άκρες των ηπείρων και στις εναλλαγές των πολιτισμών, η μάσκα δεν γνωρίζει σύνορα.

Προϊόν ανώτερης νοητικής διαδικασίας, λειτουργεί ως γέφυρα επικοινωνίας με το "θείο" αλλά και με το υποσυνείδητο.

Αυτή η γέφυρα ήταν που οδήγησε σε αυτό που σήμερα ονομάζουμε «ανθρώπινο είδος» και η μάσκα είναι το σύμβολό της

Η μάσκα νουθετεί

Στην Αφρική υπάρχει η πεποίθηση ότι η πρώτη μάσκα δημιουργήθηκε από γυναίκα με στόχο τη νουθεσία του παιδιού της. Μια μητέρα σχημάτισε ένα τρομακτικό πρόσωπο στο ξύλινο φλασκί της ώστε να αποθαρρύνει το παιδί της από το να την ακολουθεί όταν αυτή πήγαινε στο ποτάμι για να φέρει νερό- κάτι εξαιρετικά επικίνδυνο για τη σωματική του ακεραιότητα.

Στην Αφρική, στην Κίνα, στην Ωκεανία και στη Βόρειο Αμερική, οι μάσκες είχαν πολύ σημαντικό ρόλο ως μέσα νουθεσίας των γυναικών, των παιδιών καθώς και των παραβατών του νόμου αλλά και ευρύτερα, ως μέσα επιβολής της πειθαρχίας και της συντήρησης των κοινωνικών δομών.

Η μάσκα κοιτά αυτόν που την κοιτάζει

Όταν τα μάτια μας αντικρίζουν μια μάσκα, το πρώτο μήνυμα που φτάνει στον εγκέφαλό μας είναι ότι κάποιος μας κοιτάζει, ενώ στιγμιαία «βουτάμε» στην αρχέτυπη αντίληψη για να βρούμε απάντηση στο ερώτημα: Απειλούμαι;

Δεν υπάρχει άλλο αντικείμενο με αυτή την ιδιότητα.

Η μάσκα στο χώρο και στο χρόνο

ΑΦΡΙΚΗ

Σύμφωνα με τις ανιμιστικές αντιλήψεις τα πάντα στη Φύση διακατέχονται από πνεύματα, γι' αυτό και πουθενά αλλού η μάσκα δεν έχει τόσο καταλυτικό κοινωνικό ρόλο όσο στις ανιμιστικές φυλές της Αφρικής (Δυτικής και Κεντρικής κυρίως)

Χρησιμοποιείται (και σε ορισμένες φυλές ακόμα χρησιμοποιείται) σε θρησκευτικές/λατρευτικές τελετές με στόχο την επικοινωνία (ευχαριστία, απόδοση τιμής, επίκληση βοήθειας κλπ) με τα πνεύματα (προγόνων, φυσικών φαινομένων, ζώων και θεοτήτων).

Οι τελετές είναι ιδιωτικές ή δημόσιες. Στις ιδιωτικές συμμετέχουν μόνο όσοι είναι μυημένοι, αυτοί που ανήκουν στη «Μυστική Κοινωνία» και οι σχετικές μάσκες συνήθως έχουν το φυσικό μέγεθος προσώπου. Στις δημόσιες συμμετέχουν και τα απλά μέλη της φυλής. Στην περίπτωση αυτή οι μάσκες έχουν μεγαλύτερο όγκο και γενικά πιο «απλές» γραμμές ώστε να είναι ευδιάκριτες από το κοινό.

Βασικό υλικό το ξύλο. Πριν την κοπή του κατάλληλου δέντρου, προηγείται τελετή εξαγνισμού του σμιλευτή και προσφορά θυσιών στο πνεύμα του δέντρου.

Στο οροπέδιο της Ταζίλ (Tassili, στην Αλγερινή Σαχάρα) έχουν βρεθεί βραχογραφίες που απεικονίζουν μασκοφόρους άντρες. Χρονολογούνται από την προϊστορική περίοδο.

ΕΥΡΩΠΗ

Αν και μασκοφόροι χορευτές εμφανίζονται σε βραχογραφίες ηλικίας περίπου 30.000π.Χ., η Αρχαία Ελλάδα είναι ο χώρος όπου η μάσκα απέκτησε ευρεία χρήση. Σε θρησκευτικές παγανιστικές τελετές ήδη από τα Μινωικά χρόνια και αργότερα σχεδόν στο σύνολο του Ελλαδικού χώρου. Στις Μυκήνες και στη Μακεδονία ανθρωπόμορφα προσωπεία συνόδευαν τους νεκρούς ενώ αργότερα η ανάπτυξη του θεάτρου οδήγησε στις μάσκες τραγικού, κωμικού ή σατυρικού χαρακτήρα. Θεός του θεάτρου ήταν ο μασκοφόρος θεός Διόνυσος, ο «Θεός-Προσωπείο» αφού το ουσιαστικό στοιχείο της λατρείας του ήταν η μάσκα.

Οι Ρωμαίοι υιοθέτησαν τη χρήση μασκών από τους Έλληνες. Στο Μεσαίωνα η μάσκα χρησιμοποιήθηκε από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σε θρησκευτικά «θεατρικά» έργα (αναπαραστάσεις της Βίβλου). Στη φεουδαρχική Ευρώπη χρησιμοποιείται από ταξιδιώτες για να μην είναι αναγνωρίσιμοι αλλά και από ιππότες για προστασία του προσώπου τους στις μονομαχίες.

Στην Ιταλία της Αναγέννησης η χρήση μάσκας «επέτρεπε» το απαγορευμένο, δηλαδή το τζόγο, τη μοιχεία αλλά και την παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης (τότε κάτι επιλήψιμο για την κυρίες της «υψηλής» κοινωνίας). Οι θεατρικές μάσκες ήταν διαδομένες στην Ιταλία και τη Γαλλία από τον 15ο μέχρι τον 18ο αι. καθώς και σε θρησκευτικές τελετές στην νότια Γερμανία και στην Ελβετία. Οι Σλάβοι χρησιμοποιούσαν μάσκες σε παγανιστικές τελετές εορτασμού του χειμερινού ηλιοστάσιου (25 Δεκ)

ΑΣΙΑ & ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ

Η μάσκα υπάρχει σε όλη την κινέζικη ιστορία ήδη από τη δυναστεία των Chou (19ος-11ος αι. πΧ) και ήταν βασικό αξεσουάρ στο κινέζικο θέατρο.

Περισσότερες από 100 διαφορετικές μάσκες χρησιμοποιούνται στο παραδοσιακό Ιαπωνικό θέατρο "No" για να αντιπροσωπεύσουν θεούς, δαίμονες, ζώα αλλά και ανθρώπινους χαρακτήρες.

Στην Ινδία, την Κεϋλάνη και την Ιάβα η μάσκα συνδέεται με τις παραδοσιακές θρησκευτικές χορευτικές τελετές (devil dancing) καθώς και σε θεατρικές παραστάσεις.

Στο Θιβέτ οι μάσκες αντιπροσωπεύουν κυρίως θεούς ή δαίμονες και χρησιμοποιούνται σε μυστικιστικές θρησκευτικές τελετές εξορκισμού των κακών δαιμόνων.

Στα συμπλέγματα νησιών του Ειρηνικού (Πολυνησία, Μελανησία και Μικρονησία) μάσκες από ξύλο ή φλούδα ξύλου χρησιμοποιούνται σε θρησκευτικές τελετές από τις «μυστικές κοινωνίες» -που μοιάζουν πολύ με τις αντίστοιχες της Αφρικής-

Μάσκες υπήρχαν και σε αρκετές φυλές aboriginals της Αυστραλίας, αν και στις περισσότερες περιπτώσεις προτιμούσαν το βάψιμο του προσώπου (face painting)

ΑΜΕΡΙΚΗ

Για τους Ινδιάνους της Βορείου Αμερικής, όπως για τις φυλές της Αφρικής, οι μάσκες ήταν κατοικίες των πνευμάτων. Στη φυλή των Iroquois λειτουργούσε η περίφημη «False Face Society», τα μνημένα μέλη της οποίας φορούσαν μάσκες με έντονα παραμορφωμένα χαρακτηριστικά σε μυστικιστικές τελετές εξορκισμού των κακών πνευμάτων. Η φυλή των Hopi μόνο είχε περισσότερες από 150 διαφορετικές μάσκες που κάθε μία αντιπροσώπευε μια θεϊκή οντότητα.

Οι φυλές της Δυτικής Ακτής των ΗΠΑ, του Καναδά και της Αλάσκας προτιμούσαν πιο σύνθετα σχέδια με πολλά και έντονα χρώματα, ενώ οι Εσκιμώοι χρησιμοποιούσαν ξύλινες μάσκες με σουρεαλιστικές απεικονίσεις. Στο αρχαίο σύστημα της εικονογραφίας στο Μεξικό, οι χαρακτήρες ήταν αλλόκοτες μάσκες που κάθε μία αντιπροσώπευε μια διαφορετική θεότητα. Οι πρώτες μάσκες στο Μεξικό ήταν πέτρινες, αλλά πιο εντυπωσιακές είναι ξύλινες ψηφιδωτές και με πολύ έντονα χρώματα μάσκες των Αζτέκων.

Μάσκες υπήρχαν σχεδόν παντού και στη Νότια Αμερική. Νεκρικές, από ξύλο ή χρυσό, στο Περού και στην Κολομβία, επίπεδες ξύλινες με πολύχρωμα φτερά στη Βραζιλία, ενώ στη Βολιβία ακόμα χρησιμοποιούνται τρομακτικές μάσκες βαμμένες σε έντονα χρώματα και διακοσμημένες με καθρέπτες.

ΑΛΑΣΚΑ
ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

ΚΑΝΑΔΑΣ
ΜΑΣΚΑ ΚΑΤΕΥΝΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΚΑΡΑΙΒΙΚΗ - ΑΓΙΟΣ ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ
ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΗ ΜΑΣΚΑ

ΚΑΡΑΙΒΙΚΗ - ΚΟΥΒΑ
ΝΕΚΡΙΚΗ ΜΑΣΚΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΠΑΝΑΜΑΣ
ΜΑΣΚΑ ΑΡΜΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΑΜΑΖΟΝΙΟΣ
ΜΑΣΚΑ ΣΑΜΑΝΟΥ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ
ΜΑΣΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ (ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ
ΜΕ ΔΥΤΙΚΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ)

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ
ΜΑΣΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ (ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ
ΜΕ ΔΥΤΙΚΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ)

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΚΟΛΟΜΒΙΑ
ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΗ ΜΑΣΚΑ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΜΕΞΙΚΟ
ΜΑΣΚΑ ΔΑΙΜΟΝΑΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΜΕΞΙΚΟ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΛΗΞΗΣ ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΜΕΞΙΚΟ
ΜΑΣΚΑ ΠΟΥ ΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΔΟΥΝ
ΠΟΙΑ ΘΑ ΠΑΝΤΡΕΥΤΟΥΝ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΜΕΞΙΚΟ
ΣΑΝ ΚΡΙΣΤΟΜΠΑΛ ΝΤΕ ΛΑΣ ΚΑΖΑΣ
ΤΕΜΠΛΟ ΙΕΡΟΥ

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ - ΠΕΡΟΥ – ΚΟΥΣΚΟ
ΤΕΜΠΛΟ ΙΕΡΟΥ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ
ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΝΗΣΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ
ΜΑΣΚΑ ΜΑΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΑΛΛΑΣΙΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΝΗΣΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ
ΜΑΣΚΑ ΣΑΜΑΝΟΥ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ – ΝΗΣΙΑ ΤΟΝΓΚΑ
ΜΑΣΚΑ ΜΑΓΕΙΑΣ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΠΑΠΟΥΑ – ΝΕΑ ΓΟΥΙΝΕΑ
ΜΑΣΚΑ ΤΟΚΕΤΟΥ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΠΑΠΟΥΑ ΝΕΑ ΓΟΥΙΝΕΑ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΨΑΡΕΜΑΤΟΣ

ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΠΑΠΟΥΑ ΝΕΑ ΓΟΥΙΝΕΑ
ΞΟΑΝΟ ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΡΕΛΛΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΑΚΤΗ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣΤΟΥΝ
ΜΑΣΚΑ ΜΑΓΕΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΑΝΓΚΟΛΑ
ΜΑΣΚΑ ΜΑΓΕΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΓΚΑΜΠΟΝ
ΜΑΣΚΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΓΚΑΝΑ
ΜΑΣΚΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΓΟΥΙΝΕΑ – ΜΠΙΣΑΟ
ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΚΑΜΕΡΟΥΝ
ΜΑΣΚΑ ΜΑΓΕΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΚΕΝΥΑ
ΜΑΣΚΑ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΚΟΝΓΚΟ
ΜΑΣΚΑ ΜΑΓΕΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΚΟΝΓΚΟ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΕΠΙΚΛΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΜΑΓΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ - ΛΙΒΕΡΙΑ
ΜΑΣΚΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΜΑΛΙ
ΜΑΣΚΑ ΓΑΜΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ
ΜΑΣΚΑ ΒΟΥΝΤΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ
ΜΑΣΚΑ ΒΟΥΝΤΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΚΥΝΗΓΙΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ - ΜΠΕΝΙΝ
ΜΑΣΚΑ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

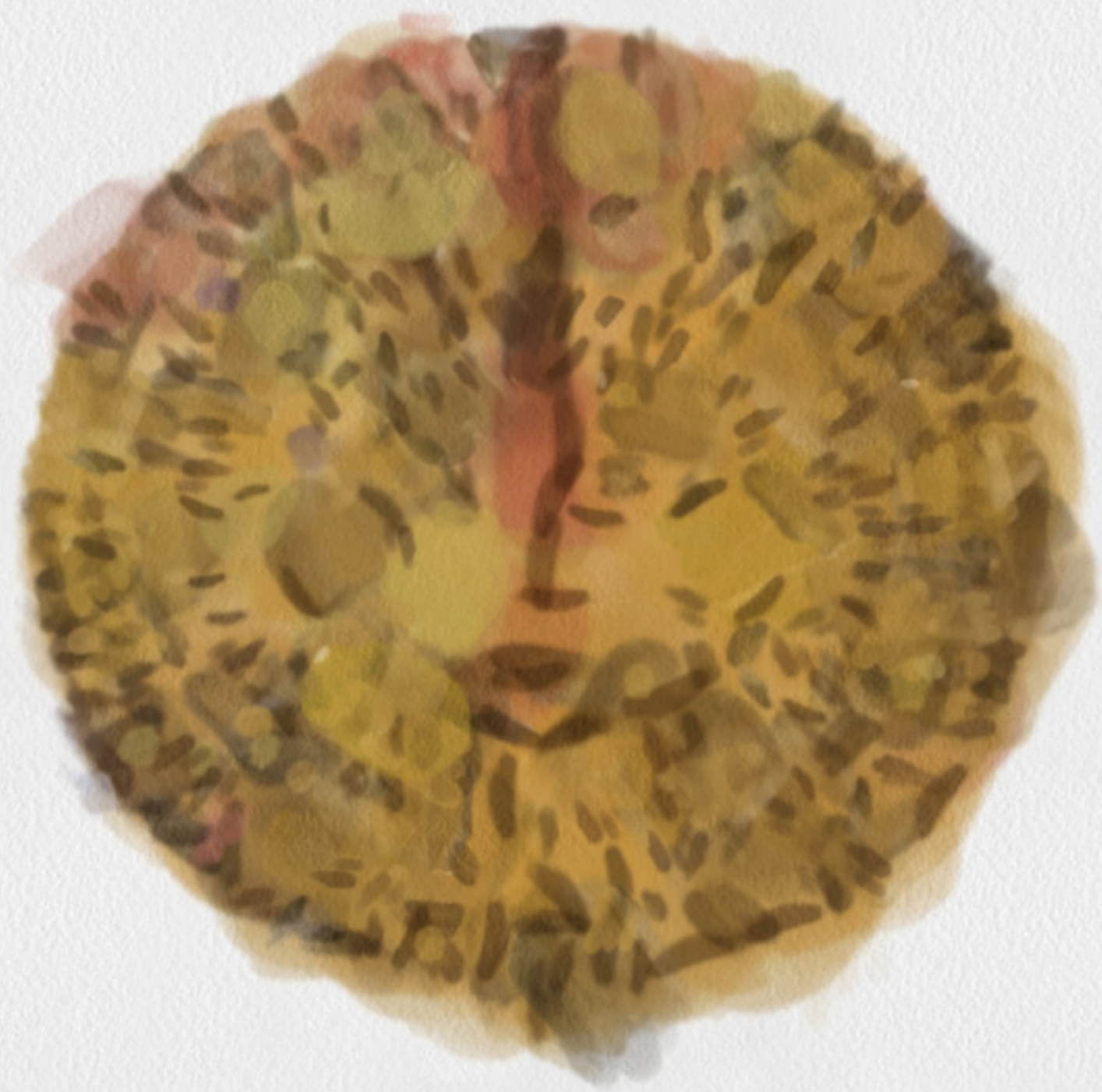

ΑΦΡΙΚΗ - ΜΠΟΥΡΓΚΙΝΑ ΦΑΣΟ
ΜΑΣΚΑ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗΣ – ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΜΠΟΥΡΓΚΙΝΑ ΦΑΣΟ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΠΑΥΣΗΣ ΤΩΝ ΒΡΟΧΩΝ

ΑΦΡΙΚΗ - ΜΠΟΥΡΓΚΙΝΑ ΦΑΣΟ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΕΝΑΡΞΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΧΡΟΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ - ΜΠΟΥΡΓΚΙΝΑ ΦΑΣΟ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΚΥΝΗΓΙΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ - ΟΥΓΚΑΝΤΑ
ΜΑΣΚΑ ΧΟΡΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ - ΡΟΥΑΝΤΑ - ΜΠΟΥΡΟΥΝΤΙ
ΜΑΣΚΑ ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΥ ΚΑΚΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΦΡΙΚΗ - ΡΟΥΑΝΤΑ - ΜΠΟΥΡΟΥΝΤΙ
ΜΑΣΚΑ ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΥ ΚΑΚΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΦΡΙΚΗ - ΣΕΝΕΓΑΛΗ
ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΨΑΡΕΜΑΤΟΣ

ΑΦΡΙΚΗ - ΣΙΕΡΡΑ ΛΕΟΝΕ
ΜΑΣΚΑ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΑΛΜΠΙΝΩΝ

ΑΦΡΙΚΗ - ΤΟΝΓΚΟ
ΜΑΣΚΑ ΣΑΜΑΝΟΥ

ΑΦΡΙΚΗ -ΜΑΛΑΟΥΙ
ΑΓΑΛΜΑ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ

ΑΣΙΑ - ΒΙΡΜΑΝΙΑ
Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

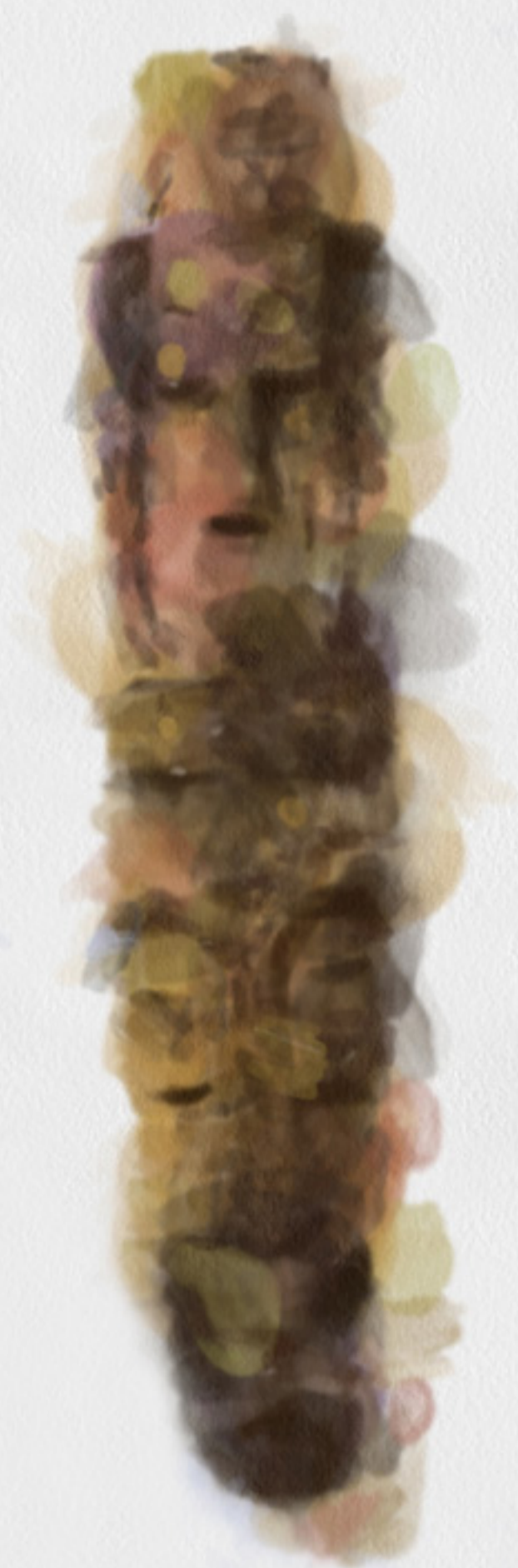

ΑΣΙΑ - ΒΙΡΜΑΝΙΑ
Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΔΑΙΜΟΝΑ

ΑΣΙΑ - ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ – ΒΟΡΝΕΟ
ΜΑΣΚΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΣΩΜΑΤΟΣ

ΑΣΙΑ - ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ – ΣΟΥΛΑΒΕΣΙ
ΝΕΚΡΙΚΗ ΜΑΣΚΑ

ΑΣΙΑ - ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ – ΤΖΑΚΑΡΤΑ
ΘΕΑΤΡΟ ΜΑΧΑΜΠΧΑΡΑΤΑ

ΑΣΙΑ - ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ – ΤΖΑΚΑΡΤΑ
ΘΕΑΤΡΟ ΜΑΧΑΜΠΧΑΡΑΤΑ

ΑΣΙΑ - ΚΑΜΠΟΤΖΗ
ΜΑΣΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ

ΑΣΙΑ - ΜΠΟΥΤΑΝ
ΝΥΦΙΚΗ ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ ΣΤΟ
ΒΟΥΔΑ

ΑΣΙΑ - ΜΠΟΥΤΑΝ
ΝΥΦΙΚΗ ΜΑΣΚΑ ΤΕΛΕΤΗΣ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ ΣΤΟ
ΒΟΥΔΑ

ΑΣΙΑ –ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ - ΦΙΛΛΙΠΙΝΕΣ
ΜΑΣΚΑ ΚΑΤΕΥΟΔΙΟ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ

ΙΑΠΩΝΙΑ – ΘΕΑΤΡΟ ΝΟ

ΚΙΝΑ
ΜΑΣΚΑ ΦΥΛΑΚΑΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

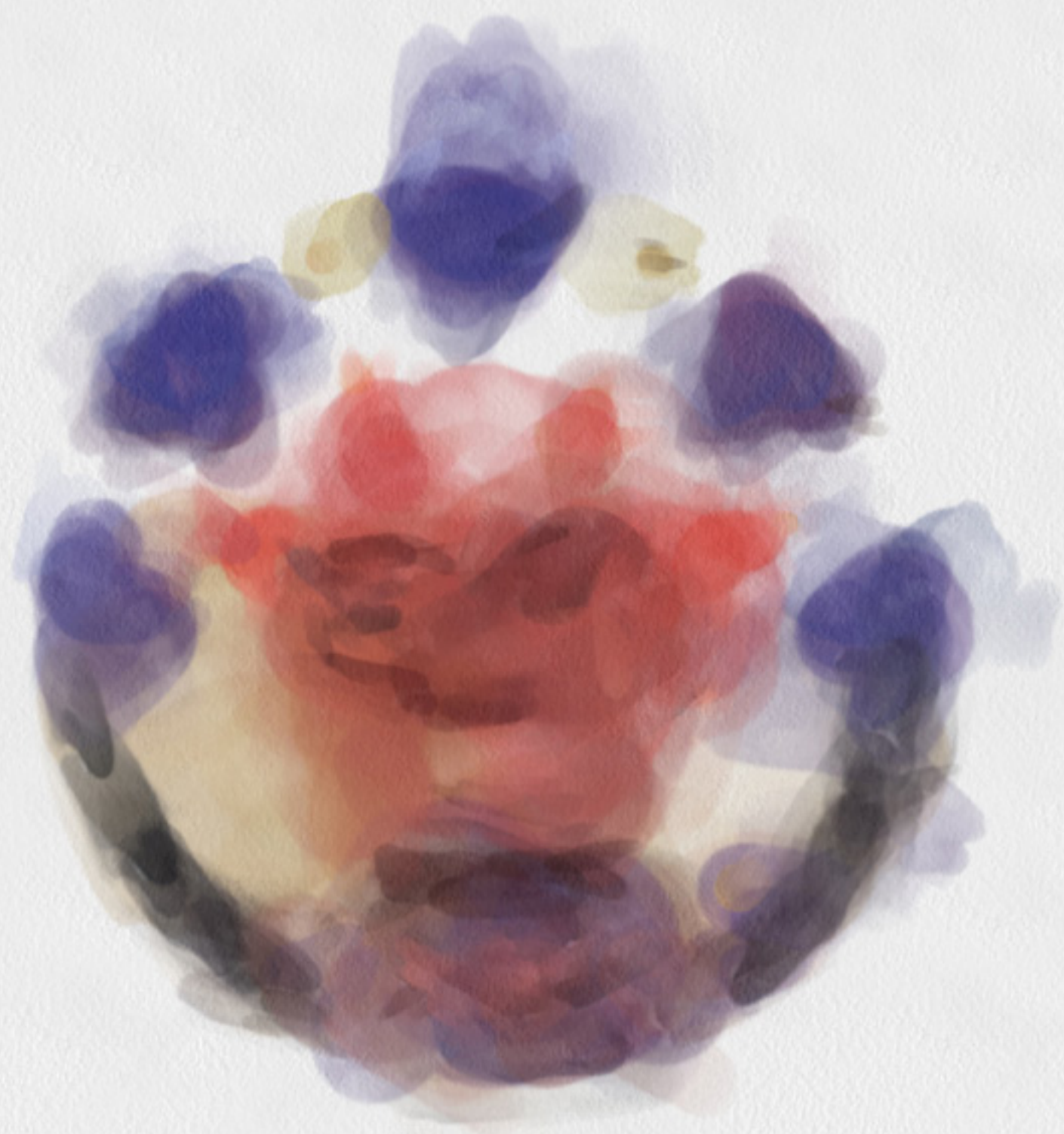

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

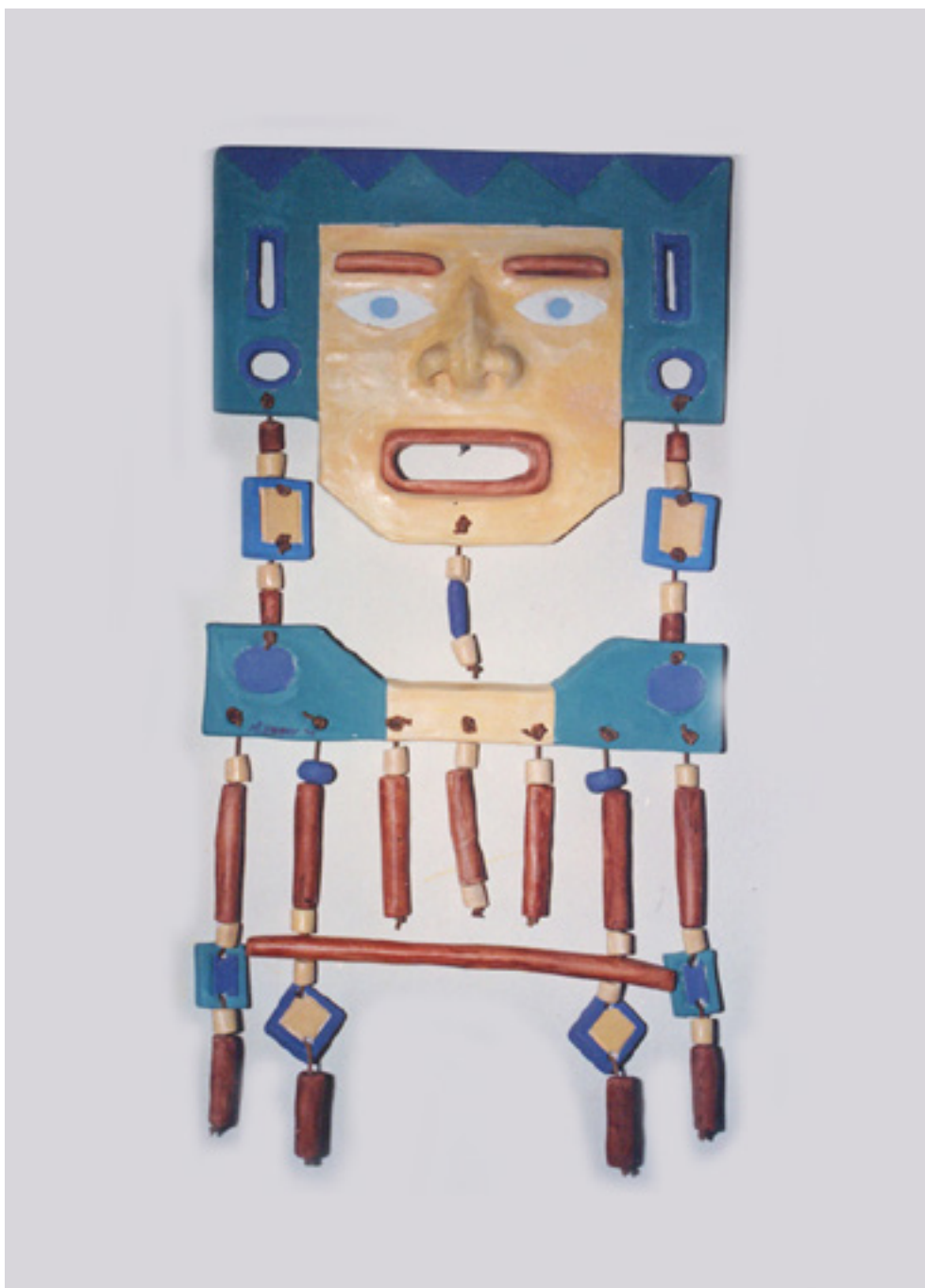
ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

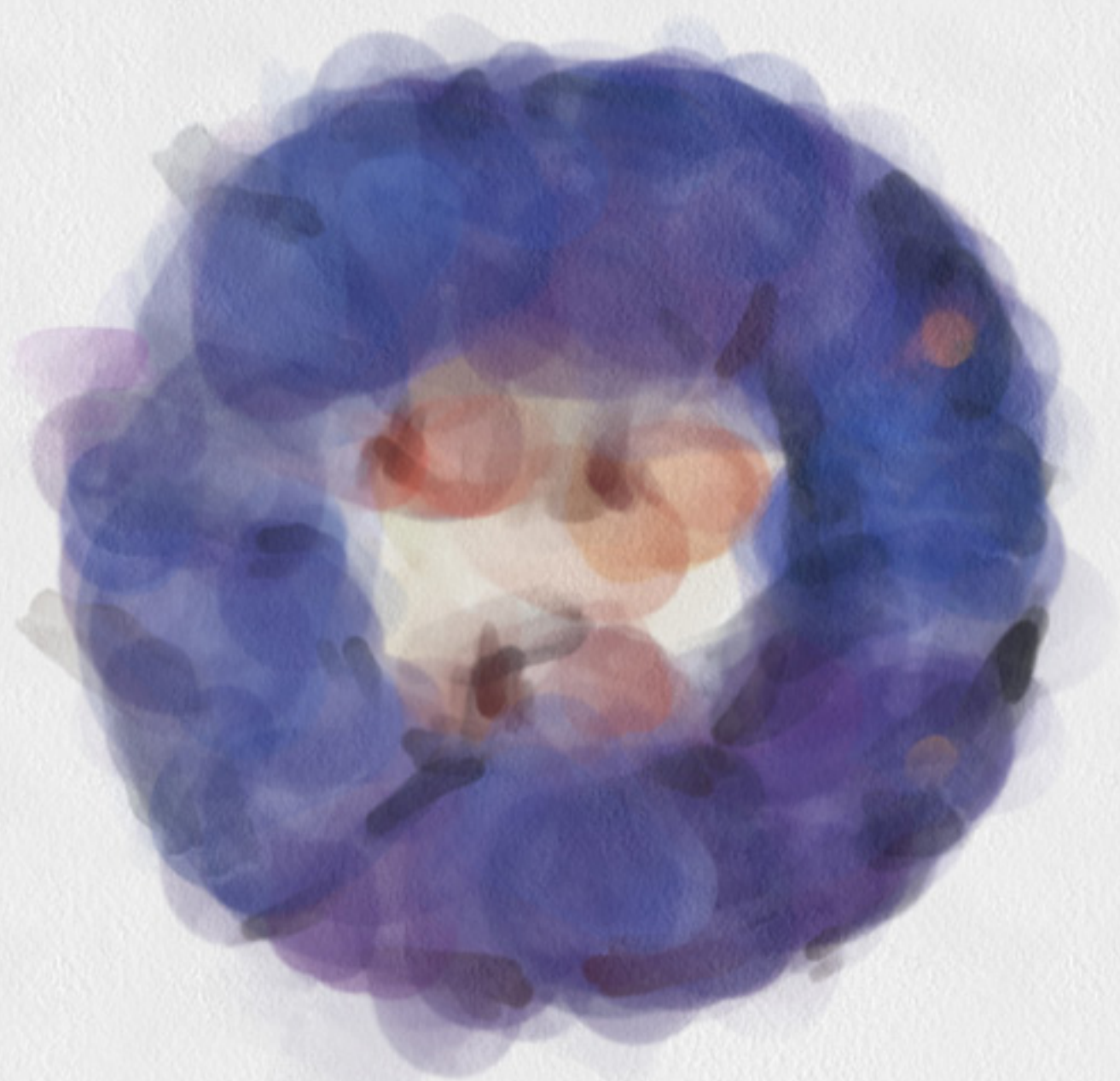

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

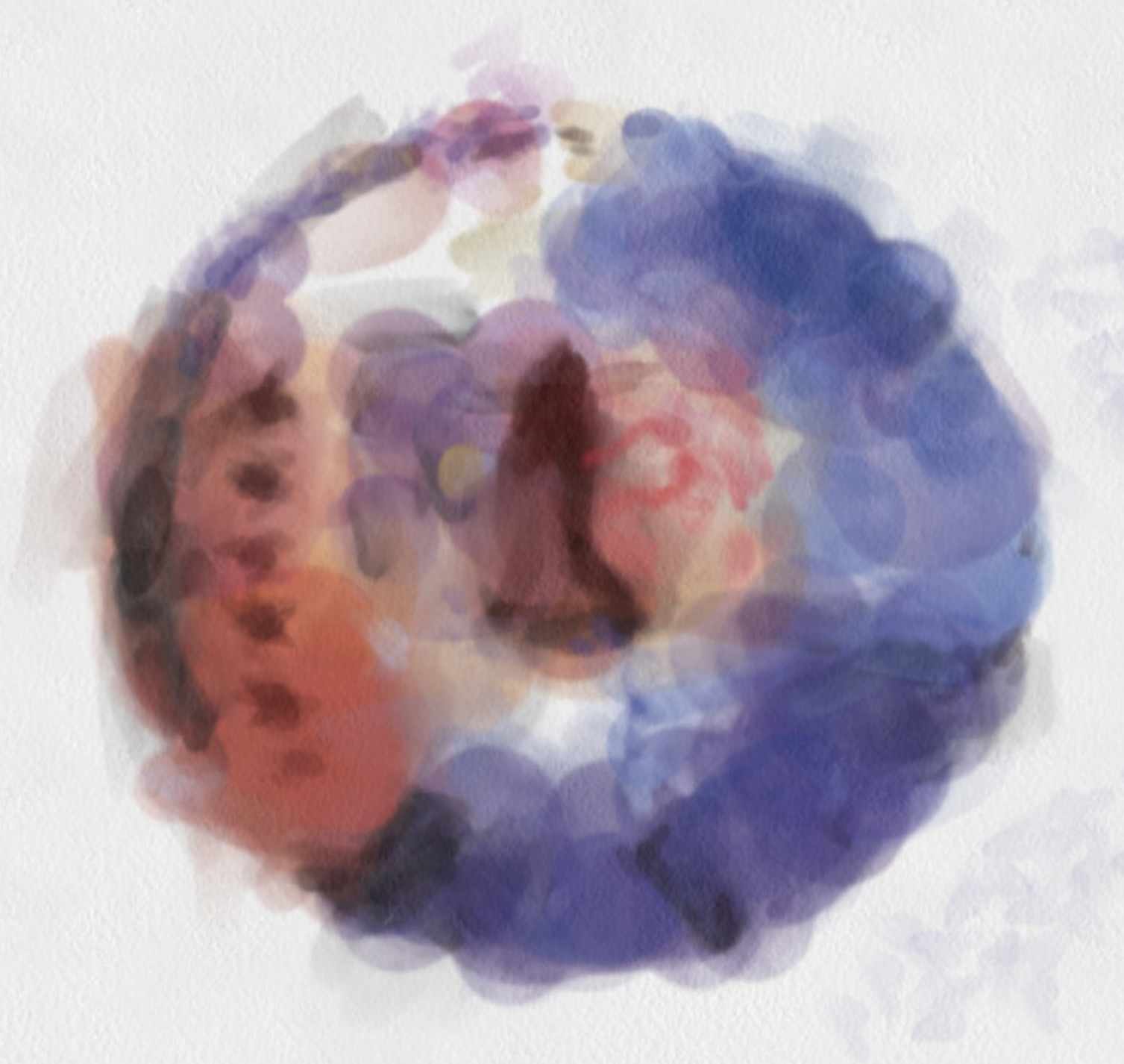

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ ΜΑΣΚΑ
ΜΑΙΡΑ ΣΤΕΦΟΥ

